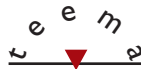


Juha Siitonen

Muuttaisiko metsälakiehdotus metsäluonnon arvokkaiden elinympäristöjen turvaamisen käytäntöjä?



Uusi metsälakiesitys on käynyt lausuntokierroksella. Lakiesityksessä on useita muutoksia, jotka koskevat metsälain 10§:ssä määriteltyjä erityisen tärkeitä elinympäristöjä. Tässä kirjoituksessa vertaan lakiesitystä voimassa olevaan metsälakiin erityisen tärkeiden elinympäristöjen eli METE-kohteiden osalta. Yritän erityisesti arvioida sitä, millaisia käytännön vaikutuksia lakiesityksen mukaisilla muutoksilla olisi METE-kohteiden turvaamiseen.

METE-kohteita on yksityismailla 105 000 hehtaaria, mikä on noin 0,7 % yksityismetsien pinta-alasta. Kohteista noin puolet on puuttomia tai vähäpuustoisia kitu- ja joutomaan kohteita ja noin puolet puustoisia metsämaan kohteita. Metsälain lisäksi talousmetsissä turvataan myös muilla keinoilla arvokkaita elinympäristöjä. Näitä ovat luonnonsuojelulain puustoiset luontotyypit, metsäsertifioinnin kriteereissä määritellyt muut luonnonsuojelullisesti arvokkaat elinympäristöt sekä hyvän metsänhoidon suosituksissa kuvatut muut arvokkaat elinympäristöt. Niiden säästäminen perustuu sertifiointiin ja metsänhoitosuosituksiin, ei metsälakiin. Metsälain 10§:n kohteita koskevilla säädösmuutoksilla voi kuitenkin olla seurausvaikutuksia myös siihen, miten muita arvokkaita elinympäristöjä jatkossa rajataan ja käsitellään.

Kun lakia muutetaan, siihen on yleensä painavia syitä. Joko voimassa olevan lain soveltamisessa on ilmennyt ongelmia, toimintaympäristö on muuttunut tai sitten yhteiskunnan arvoissa ja tavoitteissa on tapahtunut muutoksia. Hyvään lainvalmisteluun ja sen dokumentointiin kuuluu, että on kerrottu selvästi ne syyt, miksi lakia pitää muuttaa. Valmistel-

lun yhteydessä on käyty läpi eri vaihtoehtoja sekä selvitetty vaihtoehtojen vaikutukset. Metsälakiesityksen pitää lisäksi olla linjassa metsäpolitiikalle asetettujen yleisten tavoitteiden sekä erityisesti metsälain uudistamiselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Metsäpolitiikan yleiset yhteiskunnalliset tavoitteet käyvät ilmi Kansallisesta metsäohjelmasta 2015, jossa metsäpolitiikalle on asetettu kolme keskeistä päämäärää: 1) metsiin perustuva liiketoiminta vahvistuu ja tuotannon arvo kasvaa, 2) metsätalouden kannattavuus paranee ja 3) metsien monimuotoisuus, ympäristöhyödyt ja hyvinvointivaikutukset vahvistuvat. Metsien monimuotoisuutta koskevaksi tavoitteeksi on asetettu se, että metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen pysähtyy ja luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vakiintuu vuoteen 2020 mennessä.

Tavoitteet, joihin metsälain uudistamisella erityisesti pyritään, käyvät ilmi mm. metsälakiesitystä valmistelleen työryhmän mietinnöstä sekä lakiesityksen perusteluista. Mietinnön tiivistelmässä luetaan vaikutukset, joita ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan: 1) metsänomistajan monipuolistuneiden tavoitteiden parempi huomioiminen, 2) metsätalouden kannattavuuden parantaminen, 3) säädösten selkeyttäminen, 4) viranomaistoiminnan tehostaminen sekä 5) metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen nykyistä paremmin. Lakiesityksen perusteluissa luettelo tavoitelluista vaikutuksista poikkeaa edellisestä. Valvonnan yksinkertaistaminen ja monimuotoisuuden turvaaminen mainitaan edelleen, mutta muina tavoitteina esitetään metsätalouden sekä puuta käyttävän teollisuuden toimintaedelly-

tysten edistäminen ja maanomistajan omaisuuden suojan parantaminen. Myös hallitusohjelmaan on sisällytetty metsälainsäädännön kokonaisuudistus. Hallitusohjelmassa tavoitteeksi on asetettu, että turvataan niin luonnon monimuotoisuus ja monikäyttöisyys kuin kansantalouden, puunkäyttäjien ja metsänomistajien edut.

Metsälain 10 §:ää koskevia muutosehdotuksia pitää tarkastella suhteessa edellä esitettyihin tavoitteisiin. Parantavatko muutosehdotukset metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamista lakiesityksen tavoitteen mukaisesti? Parantavatko muutosehdotukset metsänomistajan valinnanvapautta tai omaisuuden suojaa, metsätalouden kannattavuutta tai toimintaedellytyksiä, selkeyttävätkö ne säädöksiä ja tehostavatko ne viranomaistoimintaa? Joskus eri tavoitteet voivat olla keskenään ristiriitaisia. Metsälain 10 § on säädetty nimenomaan monimuotoisuuden turvaamiseksi, ja se on metsälaissa ainoa monimuotoisuuden turvaamiseen konkreettisesti velvoittava pykälä. Jos tähän pykälään tehdään muutoksia, on perusteltua odottaa, että ensisijainen tavoite on monimuotoisuuden turvaamisen parantaminen.

Erityisen tärkeiden elinympäristöjen pienialaisuus

Merkittävä METE-kohteita koskeva muutosehdotus on se, että ne määriteltäisiin laissa pienialaisiksi tai metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiksi. Nykyisessä metsälaissa ei ole vastaavaa määrittelyä. Ainoastaan metsälain perusteluissa sanotaan, että kohteet ovat yleensä pienialaisia. Vakiintuneen tulkinnan mukaan METE-kohteet ovat yleensä alle hehtaarin kokoisia. METE-kohteet on siten käytännössä rajattu keskimäärin pieniksi: niiden mediaanikoko on 0,35 hehtaaria (puolet kohteista on tätä pienempiä ja puolet suurempia) ja keskikoko on 0,6 hehtaaria. Kuitenkin noin 15 % kohteista on kooltaan yli hehtaarin.

Mitä siten pienialaisuus tarkoittaa uuden lakiesityksen mukaan? Kohteiden pienialaisuuden sisällyttäminen lakiin voisi tarkoittaa sitä, että nyt lakiin vain kirjataan vallitseva käytäntö. Näin ei kuitenkaan näytä olevan, vaan kohteet on tosiaan tarkoitus rajata entistäkin tarkemmin pienialaisiksi. Pienialaisuuden sisältöä on hiukan avattu lain pe-

rusteluissa. Perustelujen mukaan muutos saattaisi pienentää joidenkin suurimpien yksittäisten METE-kohteiden pinta-aloja. Tällaiset kohteet olisivat metsätalouden kannalta merkityksellisiä elinympäristöjä (*sic*), kuten lehtoja, reheviä korpia sekä pienvesien lähiympäristöjä. Pienialaisuudelle ei lakiesityksessä säädetä tarkkaa pinta-alarajaa. Lakiesityksen perustelujen mukaan pienialaisuutta ja sen tarkoitamaa pinta-alaa tulisi tarkastella elinympäristökohtaisesti. Pinta-alaa arvioitaessa kohdetta voitaisiin peilata myös ympäröivään metsään ja kohteen käsittelyrajoitusten maanomistajalle aiheuttamaan taloudelliseen menetykseen. Pienialaisuuden ja taloudellisesti vähäistä suuremman haitan arvioimisesta säädetäisiin 11 §:ssä.

Tämä pienialaisuuden määritelmä on aiemmasta poikkeava ja yllättävä. Viimekädessä ”pienialaisuus” ei siis olisi lainkaan kohteiden pinta-alaan liittyvä ominaisuus vaan pelkästään niiden taloudelliseen arvoon liittyvä ominaisuus. Lakiesityksen mukaan vähäistä suuremman taloudellisen menetyksen rajana pidetään 4 % metsäkiinteistön markkinakelpoisen puuston arvosta tai alle 4000 euroa (tätä kynnysarvoa käsitellen jäljempänä tarkemmin). Pienialaisuuden ylärajaa runsaspuustoisissa METE-kohteissa voi täten arvioida lakiesityksen perustelujen avulla. Etelä-Suomessa runsaspuustoisissa METE-kohteissa, kuten puronvarsissa, puustoa on keskimäärin suuruusluokkaa 200 m³ hehtaarin. Jos puuston keskimääräiseksi kantohinnaksi oletetaan vaikkapa 40 euroa/m³, täyttyy 4000 euron kynnysarvo puolen hehtaarin alalla. Mikäli pienialaisuuden yläraja määritellään jatkossa kohteiden puuston arvon mukaan, tämä voi vähentää METE-kohteiden kokonaispinta-alaa huomattavasti, jopa kymmeniä prosentteja. Tämä johtuu siitä, että jos suurimmat kohteet poistetaan tai rajataan pieniksi, (kuva 1) se vaikuttaa kokonaispinta-alaan paljon enemmän kuin mikä suurten kohteiden osuus on kohteiden kappalemäärästä. Tätä METE-kohteiden koon pienentämisen vaikutusta ei kuitenkaan ole missään selvitetty. Suomen metsäkeskuksen metsävaratietokannan METE-kohdetietojen avulla olisi mahdollista laskea elinympäristötyypeittäin, millainen vaikutus pienialaisuuden ylärajan kiinnittämisellä tiettyyn pinta-alaan tai puuston arvoon olisi METE-kohteiden kokonaispinta-alaan.

Lakiesityksen pienialaisuuden sisältöä koskevissa

kohdissa esitetään, että kohteet voisivat olla laajempia kuin mitä nykyisin on tulkittu pienialaisiksi, koska kohteiden käsittelyn salliminen pienentää käyttörajoitusten aiheuttamia taloudellisia menetyksiä. Pienialaisuuden rinnastaminen vähäisen menetyksen kynnyksarvoon tekee pienialaisuuden tulkinnan nykyistä huomattavasti monimutkaisemmaksi. Jatkossa pienialaisuuden määrittelyssä pitäisi siis sekä verrata kohteen puuston arvoa koko tilan markkinakelpoisen puuston arvoon että lisäksi arvioida, kuinka paljon kohteelta voitaisiin säästösten puitteissa hakata puuta. METE-kohteen ”pienialaisuus” riippuisi siitä, kuinka paljon hakkuumahdollisuuksia on kohteen ulkopuolella. METE-kohteen koko voisi myös vaihdella riippuen siitä, kuinka paljon kiinteistöllä on milläkin hetkellä markkinakelpoista puuta.

On selvää, että arvokkaiden elinympäristöjen kategorinen määrittely pienialaisiksi ei voi parantaa monimuotoisuuden turvaamista. METE-kohteiden pienialaisuus on jo nyt keskeinen ongelma, kun arvioidaan niiden merkitystä monimuotoisuuden turvaamisessa. Metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen tarkoituksena on turvata elinympäristöjä vaateliaille, harvinaistuneille tai uhanalaisille eliölajeille. Pienissä elinympäristölaikuissa esiintyvät tällaisten lajien populaatiot ovat väistämättä pieniä, mikä lisää niiden häviämiskä. Laikkukoon pieneneminen entisestään lisää voimakkaasti häviämiskä.

Pienialaisuuden sisällyttämistä lakiin on lakiesityksen perusteluissa motivoitu säästösten selkeyden vaatimuksen näkökulmasta. Kuten edellä havaittiin, pienialaisuuden tulkinta ei ole muuttumassa selkeämmäksi. Perusteluja sille, miksi METE-kohteet olisi tarpeen rajata entistä pienialaisemmiksi, ei ole esitetty metsälakiesitystä valmistelleen työryhmän muistiossa eikä lain perusteluissa. Ympäristöministeriön metsälakiesitykseen jättämän eriävän mielipiteen mukaan työryhmässä käydyissä keskusteluissa kyseisen lainkohdan uutta muotoilua perusteltiin mm. metsänomistajan oikeusturvalla. Lain muutos tällä perusteella olisi tarpeellinen, jos nykyisen käytännön mukaan METE-kohteet jouduttaisiin usein rajaamaan niin suurina, että metsänomistajan perustuslain turvaama omaisuuden suoja vaarantuu. Perustelu ei ole vakuuttava. Metsälaissa on jo nyt voimakkaasti turvattu metsänomistajan omaisuuden suoja. Jos METE-kohteen rajaamisesta aiheutuva

taloudellinen menetys on vähäistä suurempi, maanomistaja on joko oikeutettu saamaan ympäristötukea tai poikkeuslupan käsitellä kohdetta niin, että menetys jää vähäiseksi.

Vähäisen menetyksen kynnyksarvo ja poikkeuslupa

Lakiesityksen 11 §:n mukaan poikkeuslupa METE-kohteen käsittelyyn tulee myöntää, mikäli kohteen säilyttämisestä aiheutuva metsäntuoton väheneminen ei ole vähäistä. Taloudellinen menetys katsotaan vähäiseksi, kun se on alle 4 % metsäkiinteistön markkinakelpoisen puun arvosta tai vähintään 4000 €. Poikkeuslupa on myös nykylaissa, mutta kynnyksarvoa ei ole määritelty. Nykylain perustelujen mukaan metsäntuoton vähenemisen arvioinnissa otettaisiin huomioon poikkeuslupan hakijan koko metsäala. Vähäisen menetyksen kynnyksarvo puolestaan on määritelty kestävän metsätalouden rahoituslain perusteella annetussa MMM:n päätöksessä, joka koskee ympäristötuen myöntämisen perusteita. Kynnyksarvo tässä päätöksessä on 4 % tai 4000 € saman omistajan saman kunnan alueella olevien kaikkien metsien hakkuuarvosta.

Vaikka muutos äkkiseltään näyttää pieneltä, sillä voi olla merkittäviä seurausvaikutuksia. Ensinnäkin nykyisessä käytännössä kynnyksarvo määritellään suhteessa maanomistajan kaikkien metsien hakkuuarvoon, lakiesityksessä suhteessa metsäkiinteistökohtaiseen hakkuuarvoon. Tämä johtaa kynnyksarvon alenemiseen. Mitä useammasta erillisestä kiinteistöstä maanomistajan metsäomaisuus muodostuu, sitä alempi on kiinteistökohtainen kynnyksarvo. Vaikutus onkin tuotu suorasukaisesti esiin lakiesityksen perusteluissa: *Tarkastelualueen muutos helpottaisi poikkeuslupan saamista tilanteissa, joissa maanomistajalla on useampia metsäkiinteistöjä saman kunnan alueella.* Toiseksi, lakiesityksen mukaan poikkeuslupapäätöstä tehtäessä otettaisiin jatkossa automaattisesti huomioon kaikkien metsäkiinteistöllä sijaitsevien METE-kohteiden yhteenlaskettu hakkuuarvo – oli niille sitten suunniteltu käsittelyjä tai ei. Tämäkin johtaa kynnyksarvon alenemiseen. Nykykäytännön mukaan poikkeuslupaa voi hakea sellaiselle kohteelle, joka on tulossa käsittelyn piiriin, ts. poikkeuslupan hakeminen liittyy tiettyyn



Kuva 1. Rehevät puronvarret ovat sellaisia runsaspuustoisia metsälakikohteita, joita lakiesityksen mukaan saisi jatkossa käsitellä poimintahakkuuin. Kuvan metsälakikohteella puuston tilavuus on noin 250 m³/ha ja kohteen pinta-ala on 1,26 hehtaaria. Ollakseen lakiesityksen määritelmän mukaan pienialainen, tämä metsälakikohde pitäisi jatkossa rajata korkeintaan noin 0,3 hehtaarin laajuiseksi. (Kuva: Metla / Erkki Oksanen).

hakuu suunnitelmaan ja metsänkäyttöilmoitukseen. Kynnysarvoa määritettäessä on siis tavallisesti verrattu yhden METE-kohteen hakkuuarvoa maanomistajan kaikkien metsien hakkuuarvoon. Riskinä monimuotoisuuden turvaamisen kannalta on se, että kun poikkeusluvan myöntämisen kynnys alenee, METE-kohteiden säilyminen heikkenee, varsinkin jos ympäristötukeen käytettävissä olevat määrärahat pienenevät. Kynnysarvon laskentaperusteiden muuttamisen vaikutuksia ympäristötuen perusteella maksettavien korvausten määrään ei ole selvitetty.

Vähäisen haitan käsite ja sietämisvelvollisuus esiintyvät monissa muissakin laeissa. Kynnysarvon määrittely yhdessä laissa ilman, että on tarkasteltu mahdollisia heijastusvaikutuksia muuhun lainsäädäntöön, voi osoittautua ongelmalliseksi. Kiinteän rahasumman määrittäminen laissa vähäisen haitan

rajana on myös poikkeuksellista. Inflaation vuoksi tämän summan reaaliarvo tietenkin pienenee vuosi vuodelta.

Erityisen tärkeiden elinympäristöjen käsittely

Lakiesityksessä sallitaan erityisen tärkeiden elinympäristöjen poimintahakkuut. Nykyisessä metsälaissa ei ole määritelty METE-kohteissa sallittuja toimenpiteitä. Laissa todetaan ainoastaan, että hoito- ja käyttötoimenpiteet tulee tehdä elinympäristöjen ominaispiirteet säilyttävällä tavalla. Nykyisin METE-kohteissa sallitut ja kielletyt toimenpiteet on määritelty MMM:n päätöksessä ja vuodesta 2010 lähtien sisällöltään vastaavassa valtioneuvoston ase-

tuksessa. Sallittuja toimenpiteitä ovat näiden säädösten mukaan olleet mm. yleensä varovaiset hakkuut ja yksittäisten puiden kaataminen. Käytännössä METE-kohteet on rajattu käsittelyiden ulkopuolelle. Kaikkein selvimmin tämä on sanottu

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion Metsä vastaa -verkkosivuilla: *Arvokkaissa elinympäristöissä ei suositella poimintahakkuuta eikä yksittäisten puiden tai tuulenskaatojen korjuuta. Suurimpien puiden korjaaminen on usein ominaispiirteiden kannalta vahingollisinta.* Hyvän metsänhoidon suosituksissa sama asia on ilmaistu hiukan toisin sanoin. Luonnonhoidollisia hakkuuta suositellaan kohteille, joille on ominaista avoimuus ja valoisuus. Näitä ovat harjujen paahderinteet, kuivat lehdot sekä kulttuuri-vaikutteiset lehdot ja perinnemaisemat. Näistä elinympäristötyypeistä ainoastaan kuivat lehdot voivat olla METE-kohteita. Muiden METE-kohteiden hakkuisiin ei pääsääntöisesti ole luonnonhoidollisia perusteluita.

METE-kohteiden rajaaminen hakkuiden ulkopuolelle perustuu siihen, että hakkuuta on vaikeaa tai käytännössä jopa mahdotonta toteuttaa pienialaisilla kohteilla niin, että niiden ominaispiirteet samalla säilyisivät. Poimintahakkuissa poimitaan taloudellisesti arvokkaimpia, järeitä puita. Tämä heikentää kohteen ominaispiirteitä, joita ovat järeät ja vanhat puut sekä puuston varjostus. Järeiden elävien puiden poistaminen vähentää pitkällä aikavälillä järeän lahpuuston muodostumista kohteella.

Poimintahakkuiden sallimiselle METE-kohteilla esitetään kolme perustelua: nykyisen metsälain alkuperäisen tavoitteen toteutuminen, säännösten tarkentaminen sekä maanomistajalle aiheutuvien taloudellisten vaikutusten vähentäminen. Perustelut eivät ole vakuuttavia. Nykyisen metsälain alkuperäinen tavoite ei ole ollut erityisen tärkeiden elinympäristöjen käsittely vaan päinvastoin niiden turvaaminen käsittelyjä rajoittamalla. Säännöksiä on eittämättä tarkennettu. Lakiesitykseen on lisätty kaksi pelkästään elinympäristöjen käsittelyä koskevaa pykälää, 10a § ja 10b §. Ensimmäisessä todetaan yleisesti, että ominaispiirteet säilyttäviä hoito- ja käyttötoimenpiteitä ovat varovaiset, poimintaluonteiset hakkuut. Toisessa todetaan elinympäristötyyppikohtaisesti erikseen, että elinympäristöissä voidaan tehdä varovaisia, poimintaluonteisia hakkuuta. Puunkorjuu kielletään ainoastaan jyrkenteillä

ja niiden alusmetsissä. Maanomistajalle aiheutuvat taloudelliset vaikutukset on jo muutenkin pyritty minimoimaan kolmella eri tavalla: määrittelemällä kohteet pienialaisiksi tai taloudellisesti vähämerkityksellisiksi, ympäristötuen avulla ja poikkeusluvan mahdollisuudella.

Mitä sitten lakiesityksen varovainen poimintahakkuu käytännössä tarkoittaisi? Perusteluissa todetaan, että vaikka poimintaluonteisissa hakkuissa pääsääntöisesti poistettaisiin järeimpiä yksittäisiä puita, tulisi erityisen tärkeisiin elinympäristöihin kuitenkin jättää merkittävästi lahpuuta muodostavia säästöpuita. Puuston ikärakenne ja puulajisuhteet eivät saisi olennaisesti muuttua, ja kuolleet puut säästettäisiin. Poimintahakkuiden sisältöä on edelleen tarkennettu metsäasetusluonnoksessa. Sen mukaan poimintahakkuussa on säilytettävä puuston ikärakenne ja pensaskerros sekä puulajisuhteet lukuun ottamatta lehtoja (joissa hakkuu kohdistuisi ensisijaisesti kuusiin). Poimintahakkuussa voitaisiin poistaa enintään 25 % runkoluvusta.

Poimintahakkuu, jossa voidaan poistaa maksimissaan neljännes puuston runkoluvusta, on erittäin voimakas käsittely. Kun poimintahakkuu kohdistuu järeään puustoon, vastaa neljännes runkoluvusta helposti puolta puuston tilavuudesta. On selvää, että tällainen hakkuu vaarantaa tai hävittää ominaispiirteet ja niistä riippuvaisen lajiston. Metsälain mukaan erityisen tärkeiden elinympäristöjen on oltava luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia. Metsäasetusluonnoksessa (samoin kuin nykyisessäkin metsäasetuksessa) on kuitenkin porsaanreikä, joka tekee tämän vaatimuksen merkityksettömäksi. Asetuksen mukaan METE-kohteet ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia, jos niiden biologisen monimuotoisuuden kannalta olennaiset ominaispiirteet ovat säilyneet aikaisemmasta ihmistoiminnasta huolimatta tai käsittely on tehty metsälain ja -asetuksen säädösten mukaisesti. Toisin sanoen ominaispiirteiden heikentäminen on sallittua, kunhan se tehdään säädöksiä noudattaen.

Käsittelyjen nostaminen lakiin tekee käsittelystä normin. Jos METE-kohteita aletaan pääsääntöisesti käsitellä poimintahakkuilla, sama käytäntö leviää väistämättä myös muihin arvokkaisiin elinympäristöihin. Tämä vaikutus käy ilmi myös metsälakiesityksen perusteluista: *Myös muissa erityisen tärkeissä elinympäristöissä voidaan tehdä varovaisia*

toimenpiteitä kuitenkaan vaarantamatta niiden ominaispiirteitä. Ehdotettujen yleisten toimintatapojen ... avulla voitaisiin turvata elinympäristöjen ominaispiirteiden säilyminen. Vaikutukset metsäluontoon ulottuvat siis huomattavasti METE-kohteita laajemmalle. Tapion ja metsäkeskusten toteuttamassa yksityismetsien luonnonhoidon laadun seurannassa on kartoitettu luontokohteiden määriä ja säilymistä hakkuissa. Viime vuosien aikana METE-kohteiden osuus uudistusalojen pinta-alasta on ollut 0,8 % ja kaikkien luontokohteiden osuus 2,5 %. Kaikista luontokohteista – siis myös vapaaehtoisesti säästettävistä – keskimäärin noin 95 %:ssa ominaispiirteet ovat säilyneet hakkuissa ennallaan tai lähes ennallaan. Hakkuiden salliminen vaarantaa luonnonhoidossa saavutetun hyvän tason.

Uudet elinympäristötyypit ja ennakkotieto

Lakiesityksessä on myös joitain METE-kohteita koskevia parannuksia. Uusina elinympäristötyypeinä METE-kohteisiin sisällytettäisiin metsäkorte- ja muurainkorvet sekä Lapin maakunnan alueella sijaitsevat letot. Nykylain mukaan METE-luontotyypeihin kuuluvia reheviä korpia (ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet) on ojittamattomina noin 165 000 hehtaaria, joista METE-kohteita on rajattu 2823 hehtaaria. Aitokorpia, joihin metsäkorte- ja muurainkorvet kuuluvat, on ojittamattomina suunnilleen saman verran. Suurin osa aitokorvista on kuitenkin mustikka- ja puolukakorpia. Jos metsäkorte- ja muurainkorpia on noin 50 000 hehtaaria ja niistä rajataan METE-kohteita samassa suhteessa kuin mitä rehevistä korvista on rajattu, tämä tarkoittaisi METE-kohteiden lisäystä noin 1000 hehtaarilla. Ojittamattomia lettoja on noin 80 000 hehtaaria, josta suurin osa on Lapin maakunnan alueella. Letot voivat siten lisätä METE-kohteiden määrää useilla tuhansilla hehtaareilla.

Uutena säädöksenä lakiin sisällytettäisiin maanomistajan velvollisuus ilmoittaa puunostajalle, mikäli leimikossa on METE-kohde. Samoin Metsäkeskuksen alueyksiköille säädettäisiin velvollisuus ilmoittaa maanomistajalle ja hakkuu-oikeuden haltijalle tiedossa olevista METE-kohteista. Ennakkotieto erityisen tärkeästä elinympäristöstä olisi maksuton. Ilmoitusvelvollisuus parantaisi hakkuu-oikeuden

haltijan oikeusturvaa ja vähentäisi METE-kohteiden tahattomia hakkuuta.

Johtopäätökset

Metsälakiesitys ei turvaa metsäluonnon monimuotoisuutta nykyistä paremmin 10 §:n erityisen tärkeiden elinympäristöjen osalta. Päinvastoin, lakiesitys sisältää useita periaatteellisesti merkittäviä METE-kohteita koskevia heikennyksiä. Näistä keskeisimmät ovat kohteiden määrittely pienialaisiksi, pienialaisuuden määrittely kohteiden taloudellisesti vähäisen merkityksen perusteella, poikkeusluvan kynnysarvon alentaminen sekä sellaisten hakkuiden salliminen, jotka asetusluonnoksen mukaan voivat olla hyvinkin voimaperäisiä. Näihin muutoksiin verrattuna METE-kohteita koskevat parannusehdotukset, uudet elinympäristötyypit sekä ilmoitusvelvollisuus, ovat merkitykseltään marginaalisia.

Metsälakiesitys kieltämättä lisää metsänomistajan valinnan vapautta erityisen tärkeiden elinympäristöjen suhteen, koska jatkossa laki mahdollistaisi niiden lähes vapaan käsittelyn joko poimintahakkuilla tai poikkeusluvan turvin. Toki maanomistaja niin halutessaan voi edelleen myös säästää kohteet. Metsätalouden kannattavuuteen METE-kohteiden käsittelyn sallimisella ym. muutoksilla on häviävän pieni merkitys: runsaspuustoisten METE-kohteiden pinta-alaosuus on noin kolme promillea yksityismetsien pinta-alasta. Metsälakiesitys ei selkeytä 10 §:ää koskevia säädöksiä eikä tehosta viranomaistoimintaa.

Nykyinen metsälaki tuli voimaan 1997. Metsälain hyväksymisen jälkeen toteutettiin laaja METE-kohteiden kartoitus. Kartoitushankkeen loppuraportin mukaan kartoitus oli maksanut vuoteen 2004 mennessä yli 15 miljoonaa euroa ja siihen oli käytetty lähes 40 000 henkilötyöpäivää. Kartoitushankkeen jälkeen METE-kohteiden kartoitusta ja tietojärjestelmiin viemistä on jatkettu metsäsuunnittelun yhteydessä.

Lakiesitys asettaa metsälain valvonnasta vastaavan Suomen metsäkeskuksen ja sen alueyksiköt uusien haasteiden eteen, mikäli lakiesitys menee nyky muodossaan läpi. Aiemmin metsäkeskukset ovat kamppailleet lähinnä metsälakikohteiden tulkinnan ja rajausten kanssa. Viidentoista vuoden kokemuksen ja jatkuvan koulutuksen ansiosta nykyisen lain

kanssa on opittu toimimaan ja tulokset ovat yhdenmukaistuneet. Lisäksi valtaosa METE-kohteista on jo kartoitettu ja rajattu. Lakiesityksen seurauksena ensinnäkin kaikkien METE-kohteiden rajaukset jouduttaisiin tarkistamaan uusien pienialaisuuden kriteerien mukaan. Tämän lisäksi Metsäkeskuksen alueyksiköiden tulisi jatkossa ottaa kantaa siihen, ovatko METE-kohteiden hakkuut lain mukaisia. Niinpä METE-kohteita koskevan viranomaisvalvonnan tarve tulee merkittävästi kasvamaan – ellei sitten valvonnasta luovuta.

Metsälain 10 § ei ole ainoa eikä välttämättä joustavin ja kustannustehokkain tapa monimuotoisuuden turvaamiseen talousmetsissä. Periaatteessa yksinkertainen keino monimuotoisuuden turvaamisen parantamiseen (pelkästään monimuotoisuuden näkökulmasta) olisi se, että lisättäisiin huomattavasti metsälain perusteella turvattavien elinympäristöjen määrää. Tämä johtaisi kuitenkin siihen, että kohteita pitäisi korvata ympäristötuella nykyistä enemmän. Tällöin lailla sidottaisiin monimuotoisuuden turvaamiseen käytettävissä olevat resurssit tiettyyn muuttumattomaan elinympäristöjoukkoon. Lakiin perustuvassa suojelussa metsänomistajan vapaaehtoisuus ei myöskään toteudu. METSO-ohjelman vapaaehtoisen suojelun avulla METE-kohteista ympäristöineen on mahdollista muodostaa laajempia ympäristötukisopimuksia.

Metsälakiuudistuksessa olisi kuitenkin järkevää vähintäänkin säilyttää erityisen tärkeiden elinympäristöjen turvaamisen nykytasoa tai – asetetun tavoitteen mukaisesti – mieluummin tietysti parantaa monimuotoisuuden turvaamista. Varsin helposti toteutettavia parannuksia olisivat 1) muiden kuin

luonnonhoidollisten hakkuiden yksiselitteinen kieltäminen METE-kohteilla, 2) kohteiden määrittely yleensä pienialaisiksi sekä 3) kohdeluettelon täydentäminen muutamilla pienialaisilla ja uhanalaisilla metsäluontotyypeillä. METE-kohteet muodostavat talousmetsien monimuotoisuuden turvaamisen selkärangan, johon myös vapaaehtoiset keinot – metsäsertifiointi, metsänhoitosuositukset, metsäneuvonta, METSO-ohjelman toteutus jne. – paljolti perustuvat. Jos tätä selkärankaa murennetaan, talousmetsien monimuotoisuuden turvaamisen kokonaisuus heikkenee.

Kirjallisuutta

- Hyvän metsänhoidon suositukset. 2006. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Helsinki. 100 s.
- Kotiaho, J. & Selonen, V. 2006. Metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoituksen laadun ja luotettavuuden analyysi. Suomen ympäristö 29/2006. 65 s.
- Meriluoto, M. & Soininen, T. 1998. Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. Metsälehti Kustannus, Helsinki. 192 s.
- Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen -jatko-työryhmän muistio. 2012. Työryhmämuistio, MMM 2012:7, 30 s. + erilliset mielipiteet.
- Pykälä, J. 2007. Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt ja luonnon monimuotoisuus – esimerkkinä Lohja. Suomen ympäristö 32. 57 s.

■ Juha Siitonen, Metla, Vantaa
Sähköposti juha.siitonen@metla.fi